

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

ПРОУЧВАНЕ НА СТЕПЕНТА НА УЧАСТИЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО В ПРОЦЕСА НА ФОРМИРАНЕ НА ПОЛИТИКИ ЗА НУЛЕВИ ОТПАДЪЦИ

УВОД

Настоящото Проучване и анализ на прилаганите на местно и национално ниво методи, модели и добри практики, свързани с политиките за нулеви отпадъци и разумните решения за разделно събиране на биоотпадъците и третиране на биоразградимите отпадъци е изготвено по Проект № BG05SFOP001-2.025-0015, с наименование „Повишаване на гражданското участие в процесите на изпълнение и мониторинг на местната политика за нулеви отпадъци“ финансиран по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансиран от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Проектът има за цел повишаване на гражданското участие в процесите на формиране, изпълнение и мониторинг на политика за нулеви отпадъци и законодателство, свързано с разумни решения за управление на биоразградимите отпадъци и биоотпадъците на територията на община Болярово чрез осъществяване на интегриран комплекс от дейности. С реализирането на проекта се цели подобряване на партньорското управление с гражданите и бизнеса чрез прилагането на добри практики и разумни решения за нулеви отпадъци и управление на биоразградимите отпадъци. Изпълнението на проекта ще спомогне повишаването на откритото и отговорно управление на администрацията чрез провеждане на широка информационна кампания и въвеждане на инструментариум за осигуряване на обратна връзка и оценка от страна на гражданите и бизнеса относно действията на община Болярово при провеждане на политиката за „нулеви отпадъци“.

Активното гражданско участие в обществения живот е мерило за състоянието и качеството на демократичните процеси в страната. Включването на гражданите във формирането, прилагането и наблюдението на публичните политики е от съществено значение за икономическото и социално развитие и благоденствието на едно общество. Затова е необходимо да се повиши интереса на гражданите към различните форми на гражданско участие. Това е възможно чрез ясни и прозрачни процедури, които да гарантират достъпа на гражданите до институциите, от една страна, а от друга чрез легитимно гражданско представителство в различни консултативни и контролни структури. От ключово значение е гражданското участие на всички нива на вземане на решения и изработване на публични политики, което е гарант за прозрачно и отговорно управление.

Този документ, изготвен по проект № BG05SFOP001-2.025-0015 „Повишаване на гражданското участие в процесите на изпълнение и мониторинг на местната политика за нулеви отпадъци“, представя добри практики за разделно събиране и оползотворяването на отпадъците, както и примери за гражданско участие в процеса от страната и света. Представен е анализ на проведени анкети на територията на община Болярово и са изведени препоръки за действия относно управлението на отпадъците и гражданското участие в него.

Преди да се представят резултатите от проучването и анализа, трябва да се изведат няколко основни термина, свързани с отпадъците, които многократно ще бъдат засегнати в този документ:

- **Разделно събиране на отпадъци** - система от мероприятия за събиране на отпадъците от хартия, метал, стъкло, пластмаса, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, батерии и други в специално обособени контейнери.

Разделното събиране е основата за предотвратяване на попадането на опасни отпадъци в околната среда и спомага намаляването на въздействието на човека върху нея чрез повторно използване на суровините и материалите след тяхното рециклиране.

- **Рециклиране** - процес, при който отпадъците се преработват, позволявайки да се произведе суровина, която да бъде използвана за производство на нови продукти. Процесът на рециклиране допринася за спестяване на необработените суровини и намаляване на количествата отпадъци и замърсяване на околната среда, поради което технологиите за рециклиране са важни както във финансов, така и в екологичен аспект.
- **Компостиране** - естествен екзотермичен процес, представляващ контролирано разграждане на органични материали чрез аеробен или анаеробен биологичен процес, в резултат на който се получава хумусоподобен материал, наречен компост. Компостирането може да се извършва в домашни условия (на двор), като има три жизнени нужди: благоприятно съотношение въглерод-азот, адекватно количество кислород и достатъчна влажност. Основните ползи от компостирането са:
  - Намаляване на количеството отпадъци – според международните данни градинския боклук и храната, която изхвърляме се равняват на 28% от общия отпадък;
  - Намаляване на емисиите метан от сметищата – елиминира се анаеробния процес на разграждане, който се получава при биоразградимите отпадъци в сметища;
  - Подобряване на качеството на почвата и намаляване на ерозията - компостът съдържа три основни хранителни вещества, необходими на градинските култури: азот, фосфор и калий, а също така и други основни елементи като калций, магнезий, желязо и цинк. Изследванията показват способността на компоста да увеличава капацитета на почвата за задържане на вода, производителността и устойчивостта;
  - Спестяване на вода - капацитетът на почвата за задържане на вода се увеличава с добавянето на органична материя, като при всеки 1 процент увеличение на органичната материя в почвата ѝ помага да задържи 19 000 литра повече вода на декар;
  - Намалява личните хранителни отпадъци – стара храна или кори от плодове могат да бъдат компостиране.
- **Нулеви отпадъци** - Според международното обединение „Нулеви отпадъци“ (Zero Waste International Alliance), „Нулеви отпадъци е етична, икономическа, ефективна и визионерска пътеводна цел за промяна на навиците и начина на живот по подобие на устойчивите природни цикли, където всички отпадни материали са предназначени да служат като суровини за други процеси. Нулеви отпадъци има за цел проектирането и управлението на продукти и процеси по начин, който системно ограничава обема и премахва токсичността на отпадъците и материалите, като запазва и възстановява всички суровини, вместо да ги изгаря или погребва в сметища. Прилагането на подхода Нулеви отпадъци ще премахне изхвърлянето на земята, във водата или във въздуха на отпадъци, които са опасни за здравето на планетата, хората, животните и растенията.“

- **Кръгова икономика** - икономически подход, който се стреми да предотврати отпадъците, като максимизира използването на суровини или енергия. Кръговата икономика е проектирана като алтернатива на линейния модел на „вземете, използвайте / консумирайте, изхвърлете“ и го разглежда като разточителен модел, основан на използването на големи количества материали, пренебрегвайки тяхната (бъдеща) наличност и ефектите от тяхното потребление и изхвърляне. Предположението, лежащо в основата на кръговата икономика, е, че поради окончателността на ресурсите на Земята линейният модел не е устойчив.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕДЕНО АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ГРАЖДАНИТЕ

Изпълнението на Дейност „Проучване и анализ на прилаганите на местно и национално ниво методи, модели и добри практики свързани с политиките за нулеви отпадъци и разумните решения за разделно събиране на биоотпадъците и третиране на биоразградимите отпадъци“ включваше провеждането на анкета, ориентирана към представители на публичната администрация, институциите и организациите, отговорни за цикъла по управление на отпадъците на местно ниво, в т.ч. структурите, свързани със сметосъбиране, сметоизвозване, оползотворяване, повторно използване на отпадъка, както и към обществеността – НПО, граждани, бизнес. Анкетата бе попълнена от 76 респондента от таргет групите. В следващия раздел са представени и обобщени данните от тези анкети.

Въпрос 1: „Какви са основните отпадъци, които генерирате във вашето домакинство/ стопанство?“

Деветдесет и един процента от анкетираните посочват битовите отпадъци като основни, докато останалите 9% индикират, че това са биоотпадъци.

Въпрос 2: „Събирате ли разделно отпадъците?“

Резултатите показват, че 22% от анкетираните събират разделно своите отпадъци, а 78% не. Предвид че 9 от всеки 10 анкетирани генерират главно битови отпадъци, фактът че над 20% от анкетираните събират разделно своите боклуци, още в началото на анкетата показва, че сред жителите на община Болярово се наблюдава отговорност към „правилното“ събиране на отпадъци и желание за подобряване на околната среда.

Въпрос 3: „Какво би ви мотивирало да събирате и изхвърляте разделно отпадъците?“

Събраните данни по Въпрос 3 са представени в Графика 1:

Графика 1: Какво би ви мотивирало да събирате и изхвърляте разделно отпадъците?

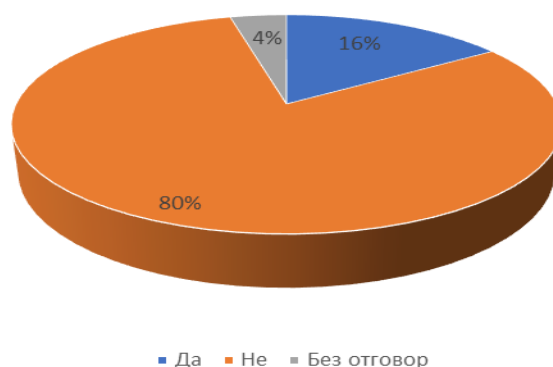

Над 80% от респондентите декларират готовност за разделно събиране и изхвърляне на отпадъците, като 62% от анкетираните посочват, че за да го правят трябва да има достатъчно контейнери за разделно събиране, като явно към настоящия момент те са недостатъчно или не са удобни за всички жители на общината. На база резултатите от анкетата, може да се заключи, че при разполагане на достатъчен брой контейнери за разделно събиране на отпадъците, то по-голямата част от населението ще започне да ги използва, което би накарало и тези 7% от анкетираните, които очакват разделното събиране и изхвърляне да се прави от всички, да се включат в процеса. Това би довело до почти 100% разделно третиране на отпадъците на територията на общината според данните от анкетата.

Въпрос 4: „Компостирали ли сте някога/компостирали ли в момента отпадъците си?“

Отговорите на Въпрос 4 са представени в Графика 2:

Графика 2: Компостирали ли сте някога отпадъците си?

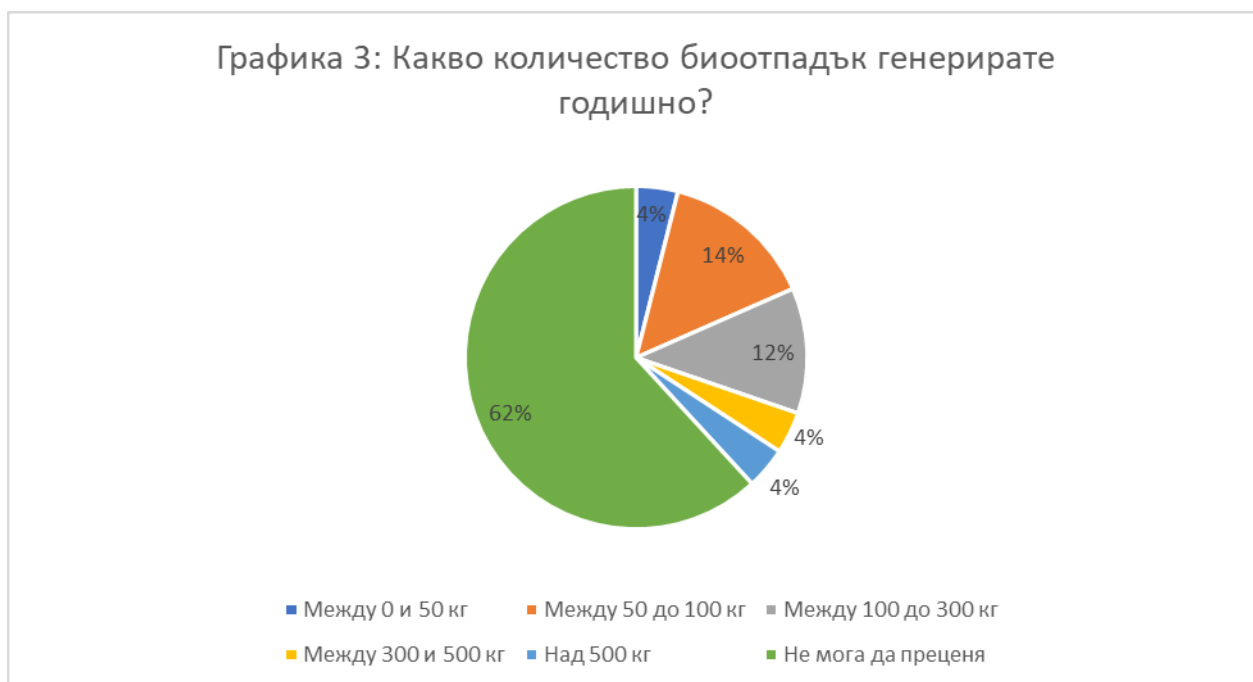

Данните показват, че 80% от анкетираните никога не са компостирали отпадъците си, което по никакъв начин не е изненадващо, предвид ниската популярност на този процес в България и особено в малките населени места. Прави впечатление, че 16% от анкетираните не са отговорили на този въпрос, което може да се тълкува като незнание какво означава компостиране.

Въпрос 5: Какво количество биоотпадъци генерирате средногодишно?

Отговорите на Въпрос 5 са представени в Графика 3:

Въпрос 6: „Какво се случва в момента с биоотпадъците, които генерирате във вашето домакинство/стопанство?“

Отговорите на Въпрос 6 са представени в Графика 4:

Почти 80% от анкетираните изхвърлят биоотпадъците си заедно с битовите такива. Други 13% не са отговорили на този въпрос, което може да се тълкува, че шансът тези хора да изхвърлят боклуците си разделно или да ги компостират е почти нищожен. Под 10% изхвърлят отпадъците си по екологичен начин, което може да се отдаде на ограничените възможности за разделно събиране и изхвърляне.

Въпрос 7: „Кои според вас са ползите от компостирането на биоотпадъци?“

Отговорите на Въпрос 7 са представени в Графика 5:

Над една трета от анкетираният заявяват, че не могат да преценят какви са ползите от компостирането на биоотпадъците. Това показва, че тези хора не са запознати с думата „компостиране“. 64% от респондентите показват, че дори и да не са запознати с процеса на компостиране, те са наясно, че той се извършва с цел опазване на околната среда. На база тези резултати е добра идея да се проведе информационна кампания на територията на община Болярово, с която да се запознаят жителите с процеса на компостиране и ползите му, като това ще доведе до по-голяма гражданска отговорност, която не изисква голямо усилие от страна на хората и бизнеса.

Въпрос 8: „Ако не компостирате, бихте ли започнали да компостирате биоразградимите отпадъци, които генерирате?“

Отговорите на Въпрос 8 са представени в Графика 6:

Почти 80% от анкетиранияте декларират готовността си да започнат да компостират. Това е едно много добра база за начало, като за жителите на община Болярово трябва да се създадат необходимите условия, улесняващи участието им в процесите. Тези 12%, които не отговарят на този въпрос в анкетата са част от тези, които в предходния въпрос не могат да преценят ползите от компостирането. Посочената по-горе информационна кампания би променила мнението на тези хора и те най-вероятно биха постъпили екологично отговорно.

Въпрос 9: „Какъв би бил предпочитания начин за компостиране?“

- А) домашни компостери
- Б) обособено място в двора
- В) площадка/и в населеното място, където да се третираат биоотпадъците на всички жители“

Отговорите на Въпрос 9 са представени в Графика 7:

Графика 7: Какъв би бил предпочитания начин за компостиране?

Над 70% от анкетиранияте посочват, че площадка/и в населеното място биха били предпочитания начин за компостиране. При наличието на такива, шансът те да се използват и от респондентите избрали някой измежду другите 2 възможни отговора е изключително висок. Отново прави впечатление, че липсват отговори на този въпрос и в случая това е в 14% от анкетите, като това са част от анкетиранияте, които не знаят какви са ползите от компостирането. В хипотезата на провеждане на горепосочената информационна кампания и обособяването на площадка/и в населеното място, то вероятността почти цялото население на община Болярво да започне да компостира отпадъците си е много голяма.

Въпрос 10: „Знаете ли какво е „кръгова икономика“?“

Отговорите на Въпрос 10 са представени в Графика 8:

Анкетата показва, че 41% от респондентите не знаят какво означава „кръгова икономика“, а за тези 17%, които заявяват, че знаят, данните не могат да се считат за достоверни. Четиридесет процента от анкетираните описват в отговор на този въпрос какво разбират, когато чуят „кръгова икономика“, което показва, че са запознати до някаква степен с концепцията. Точно заради тези по-изчерпателни отговори, не можем да сметем, че седемнадесетте процента от респондентите, отговорили с „Да“, знаят какво наистина означава термина. Препоръчва се провеждане на информационна кампания на територията на община Болярово, която да запознае жителите с основните концепции на кръговата икономика, като информираността ще улесни включването в процесите по опазване на околната среда.

При разглеждане на анкетите по полове се установява, че при мъжете 14.3% събират отделно отпадъците си, като това е и процентът на тези, които компостираат. Под една четвърт от анкетираните мъже заявяват или показват чрез обяснение, че знаят какво значи „кръгова икономика“. При жените резултатите са по-обнадеждаващи, като 21.8% от тях събират отделно боклуците си и 16.4% компостираат. Над половината от тях показват, че разбират термина „кръгова икономика“ – 54.5%. Прави впечатление, че нито един от анкетираните пенсионери не знае какво означава „кръгова икономика“, не събира отделно боклука си и не компостира.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ